

BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE NA TLE ZACHOWAŃ RYZYKOWNYCH UCZNIÓW

HEALTH SAFETY IN THE CONTEXT OF
RISKY BEHAVIOR OF STUDENTS

Marcin BIAŁAS, Alicja PĘCZAK-GRACZYK

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Wydział Kultury Fizycznej

Streszczenie. Szkoła, będąc środowiskiem mającym na celu edukację oraz wychowanie, staje się jednoznacznie miejscem, gdzie spotykają się różne metody wychowawcze oraz wartości. We współczesnej szkole istnieje również wiele zagrożeń dla uczniów, na których mogą wpływać rówieśnicy, czerpiąc wzorce zachowań niekoniecznie z dobrych źródeł lecz z Internetu lub patologii społecznych. Niniejsza praca traktuje o wpływie ryzykownych zachowań na bezpieczeństwo zdrowotne uczniów.

Sprawa zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w szkole jest kluczową kwestią dla każdej placówki. W rezultacie licznych zmian, mających na celu poprawę systemu edukacji, na szkoły nałożono wytyczne dotyczące bezpieczeństwa placówek i profilaktyki w tym obszarze. Placówki edukacyjne wdrażają wytyczne na podstawie wcześniej przeprowadzonych diagnoz bezpieczeństwa uczniów, nauczycieli i rodziców. Otrzymane wyniki są

niesamowicie użyteczne, a można powiedzieć, że wręcz niezbędne do uzyskania odpowiedzi na pytania jakiego typu oraz jaka jest skala zagrożeń dla środowiska szkolnego oraz jakie mogą być sposoby ich rozwiązywania. Bezpieczeństwo w środowisku uczniowskim rozumiane jest jako przestrzeń wolna od zagrożeń. Czynnikiem wskazującym na fakt czy szkoła jest bezpieczna, są z reguły bezpośrednio doświadczenia i odczucia podopiecznych. Najważniejszym celem każdej placówki oświaty jest stworzenie warunków, w których uczniowie będą odczuwali kompletny brak zagrożeń. Obecnie brane są również pod uwagę warunki życia ucznia, a także środowisko, w którym dorasta. Poczuciu niebezpieczeństwa najczęściej towarzyszy lęk w stosunku do pojedynczych osób traktowany jako odchylenie indywidualne, natomiast w stosunku do grup, jako niezaprzeczalny fakt społeczny prowadzący w konsekwencji do braku poczucia bezpieczeństwa. Stan wskazujący na zjawisko poczucia bezpieczeństwa w szkole można dostrzec z perspektywy połączonych ze sobą wzajemnie sfer: publicznej, społecznej i zdrowotnej. Rodzina i grupa rówieśnicza zgromadzona w lokalnej społeczności odgrywają kluczową rolę w życiu młodego człowieka.

Wśród znawców problemu bezpieczeństwa istnieje niezaprzeczalny konsensus odnośnie bezpiecznej i zarazem efektywnej egzystencji w środowisku szkolnym. Teoretycy zwracają uwagę na istotę pozytywnych relacji rówieśniczych i dobrych kontaktów z nauczycielami. Wiąże te gwarantują współpracę, akceptację czy poczucie przynależności. Kluczową rolę odgrywa również możliwość dążenia przez uczniów do osiągania dobrych wyników w nauce, będących źródłem satysfakcji. Nie bez znaczenia jawi się potrzeba kontrolowania otoczenia, która dostarcza młodemu człowiekowi poczucia niezależności, wolności i dowolności w swych wyborach. Z ogólnych badań przeprowadzanych przez psychologów społecznych wynika, iż poczucie zagrożenia swobody własnych działań wywołuje w człowieku nieprzyjemny stan reakcji, którego redukcja opiera się wyłącznie na wykonaniu zakazanej czynności, jako udowodnieniu sobie odzyskania panowania nad własnych postępowaniem. Wyniki badań psychologów dostarczają wielu przydatnych metod odnoszenia się do ucznia, odpowiednich sposobów jego traktowania wraz z uwzględnieniem właściwych metod nagradzania czy karania. Powracając jednak do warunków zapewnienia przyjaznego środowiska szkolnego, warto wspomnieć o ostatniej zmiennej, czyli pragnieniu udziału w ważnych dla ucznia przedsięwzięciach, uzewnętrznianiu własnej pomysłowości, przekazywaniu innym części siebie.

Poniższa tabela przedstawia wybrane czynniki ryzyka ze względu na kategorie:

CZYNNIKI RYZYKA		
Związane z osobowością	Związane z sytuacją szkolną	Związane z sytuacją rodzinną
<ul style="list-style-type: none"> • problemy emocjonalne, • nieadekwatny obraz własnej osoby, • niskie poczucie własnej wartości, • brak samoakceptacji związany np. z własną dysfunkcją, • niesprecyzowane cele życiowe, • brak umiejętności radzenia sobie z problemami okresu dorastania, • brak internalizacji norm i zasad społecznych, • postrzeganie świata i ludzi jako zagrażających, • wyuczone sposoby reakcji na sytuacje trudne, • poczucie osamotnienia i odrzucenia, • poczucie braku perspektyw życiowych, • ciekawość poznania nowego przeżycia, • brak umiejętności radzenia sobie z trudnościami i problemami, • poczucie niskiej atrakcyjności i kompetencji, • brak umiejętności organizacyjnych, • niski poziom wytrwałości i konsekwencji w działaniu, • brak wiary w sens podejmowanych działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • trudności w nauce, • niska motywacja do nauki, • opóźnienia programowe związane z procesem leczenia, • specyficzne trudności spowodowane deficytami rozwojowymi, • niewystarczająca pomoc w nauce • brak zainteresowania nauką, wagiary, • brak satysfakcji z podejmowanych działań, • poczucie bezradności wobec problemów związanych z nauką szkolną, • brak integracji w zespole klasowym • brak umiejętności społecznych • kontakt z grupami, w których obowiązują nieakceptowane społecznie normy i zasady, • presja grupy rówieśniczej • doświadczenie zranienia, urazów, • ubóstwo doświadczeń, • niechęć do nawiązywania kontaktów z rówieśnikami. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewłaściwe postawy rodzicielskie, • niewłaściwa pozycja dziecka w rodzinie, • nieprawidłowa atmosfera życia rodzinnego, • konflikty w rodzinie, • niski status materialny rodziny • bardzo wysoki statut-dziecko ma co chce • brak jasnych reguł postępowania, • brak rygorów lub surowa dyscyplina i niekonsekwencje, • stosowanie kar cielesnych, • dystans uczuciowy, • destruktywny stosunek rodziców do siebie. • brak wiary w możliwość dziecka, • brak wsparcia ze strony rodziców, • brak zrozumienia dla problemów dziecka, • nadmierna tolerancja • izolacja społeczna dziecka, • negatywne wzorce rodzinne. • wzór ojca, matki lub obojga rodziców palących, pijących lub zażywających środki psychoaktywne, • tolerancja rodziców wobec używek .

Szkoła, tuż obok rodziny, stanowi kluczową instytucję w wychowaniu, socjalizacji i rozwoju młodego człowieka. Większość przeprowadzonych badań oraz obserwacji funkcjonowania polskich placówek oświatowych w ostatnich latach nie bez powodu oscylowała wokół szkół podstawowych. Szkoła podstawowa bowiem to nie tylko szereg nowych obowiązków, ale także pierwsze kroki dziecka ku szerszej rozumianej samodzielności oraz właściwej współpracy w grupie koleżeńskiej. Ze względu na szczególną rolę doświadczeń ucznia na początkowym etapie edukacji szkolnej, ich znaczenia dla rozwoju wewnętrznej motywacji do nauki oraz budowania zaufania do dorosłych, warunki stworzone dzieciom w odniesieniu do klimatu oraz bezpieczeństwa na terenie szkoły wydają się nie do przecenienia. Od kilku lat obserwuje się wyraźny wzrost zainteresowania zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem w polskich szkołach. Z roku na rok zwiększa się poziom społecznej świadomości na ten temat. Nagłaśniane przez media drastyczne wydarzenia ze szkolnych sal i korytarzy są przyczynkiem do merytorycznej dyskusji na temat skali i przyczyn agresji w szkołach oraz poszukiwań możliwości poprawy sytuacji w tej dziedzinie. Liczne kampanie społeczne, edukowanie środowisk nauczycielskich, docieranie do świadomości jak najszerszego grona rodziców przynoszą pierwsze wymierne rezultaty, a przede wszystkim zmianę dotychczasowego sposobu myślenia w tym obszarze. Pozytywne efekty działań na rzecz bezpieczeństwa oczekiwane są również na skutek nowelizowania przepisów oświatowych oraz realizacji rządowego projektu „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.

Bibliografia:

1. Czajkowska-Ziobrowska D., Zduńiak A. (red.), Edukacja dla bezpieczeństwa – bezpieczna szkoła, bezpieczny uczeń, Poznań, 2007.
2. Olweus D., Mobbing. Fala przemocy w szkole – jak ją powstrzymać? Warszawa, 2007.
3. Kmieciak-Baran K. (red.), Zaburzenia zachowania dzieci i młodzieży szkolnej, Warszawa, 2006.

Dokumenty:

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami)
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1982 r. nr 3, poz. 19, z późn. zm)

3. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie warunków i sposobów organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki z dnia 8 listopada 2001 r. (Dz. U. Nr 135 z 2001 r. poz. 1516
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. 2018 poz. 214)

Netografia:

1. http://www.neurocentrum.pl/dcten/wp-content/uploads/Kr%C3%B3l_h1.pdf (dostęp 17.09.2021 r.)
2. <http://www.sejm.gov.pl/> (dostęp 17.09.2021 r.)
3. <http://www.szkolabezprzemocy.pl/> (dostęp 17.09.2021 r.)
4. https://womgorz.edu.pl/files/Informacja%20Pedagogiczna/Zdrowie_i_bezpieczestwo_uczniw.pdf (dostęp 17.09.2021 r.)